

חבל נחלתו

הקנים מועיל ליריעות".

אולם בשער הציון (סי' תרל ס"ק מט) העיר לגבי אריגה בקנים במחיצות סדינים: "ולא העתקתי מה שכתב המ"א דלפי מה שכתב בס"א אם עשו רק ג' דפנות לא מהני קנים בלא יריעות גם בענייניו יש להחמיר, כי דעת הא"ר להקל בזה מטעם שכיון שהיריעות קשורים בטוב והקנים אינם רק לחומרא יתירא אין להחמיר כ"כ וכן בביכורי יעקב הקיל בזה".

ט. בשו"ת שבט הלוי (ח"ט סי' קמ) האריך בביאור השיטות השונות בסוגיא זו ובעיקר לאור דברי תוס' בסוכה שהו"ד לעיל. וכך מסקנתו להלכה: "ולכן אומר בטח דאף דלהלכה בודאי נחוש לשיטת המג"א ומחמירים יותר שלא להתיר בסוכה של ג' מחיצות דין לבד לכתחלה, אבל כשאין סוכה אחרת פשיטא דנסמוך אשיטת הרא"ש

והטור ובית יוסף המהרש"א מהר"ם וק"נ דמהני דין לבד בסוכה גם מדרבנן כמו בדופן שבת עצמו וגם לברך עליה".
ואחר בקשת המחילה לא נראו לי דבריו. שדבריו הם דוקא עפ"י התוס' והאחרונים בפירושם, אבל לפי הרמב"ם והרי"ף שלא ציינו כל דין מחיצות אלו (וכפי שהסיק הקרבן נתנאל) אי אפשר כלל להסתמך על דין שתי או ערב בדפנות הסוכה, ולפי הר"ן, המגיד משנה והב"ח רק בדופן שלישית הותר לסמוך על דין לבד, וק"ו לפי המג"א. ואע"פ שרש"י, ריטב"א, מאירי ואורחות חיים פסקו שמותו, בכ"ז שתי סיעות ראשונים עומדות כנגדם. וע"כ נלענ"ד שלמעשה אין לברך על ישיבת סוכה שיש בה שלש דפנות של שתי או ערב אא"כ הוסיף אותן על סדינים המשמשים מחיצה לסוכה.

סימן טו

סוכה ישנה האם צריך לחדש בה דבר

שאלה

הרבה אנשים משאירים את סוכתם לאחר החג על מרפסת או ברחבה מוצלת ע"י פרגולה. בהרבה מקרים הסוכה נשאת בשלמותה משנה לשנה, ועולות שאלות אלו: האם הסוכה נחשבת כסוכה ישנה, ואם אמנם כן האם צריך לחדש בה דבר, ומה צריך לחדש בה?

תשובה

א. פסק השו"ע (או"ח סי' תרלה ס"א): "סוכה, אע"פ שלא נעשית לשם מצוה, כשרה; והוא שתהיה עשויה לצל"..." והעיר על כך

המגן אברהם (ס"ק א): "לצל - להגין משרב ושמש ולא לצניעות בעלמא (רש"י), ונ"ל דמודה דאם עשאה לאוצר ודירה נמי פסולה כמ"ש הר"ן וערס"י תרכ"ו. אך בסוכת יוצרים ס"ל לרש"י דאינה עשויה אלא לצל ואפ"ה פסול כיון שדר בה כל השנה והר"ן ס"ל דעשויה לדירה זלא כב"ח שנעשה מזלוקת בחנם, ועסי' תרל"ו". עולה מדבריו כי סוכה שעשאה לשם החג והמשיך לשבת בה כל השנה הופכת להיות סוכה ישנה. וכ"פ בחיי אדם (כלל קמו סעי' ט): "סוכה העומדת משנה לשנה כשרה, כיון שנעשה פעם אחת לצל. ומ"מ כיון שעבר החג הרי בטלה העשייה..."

חבל נחלתו

רבי יוסה אומר כל שהוא, מאן דאמר כל שהוא ובלבד על פני כולה.

בפשטות חובת החידוש היא עפ"י בית הלל, שהרי לפי בית שמאי הסוכה פסולה. אלא שלפי הסבר זה לא מבוארת המחלוקת בין ב"ש לב"ה. וניתן לומר שמחלוקתם כפי שבאר הבבלי, אלא שלפי ב"ה מדרבנן צריך לחדש בה דבר.

אמנם ניתן לומר שמימרא זו היא דוקא לפי בית שמאי. ולבית שמאי אם חידש בה דבר - הסוכה כשרה, מפני שחידש בה לשם מצות סוכה. ועפ"י הסבר זה ביאור מחלוקתם כמחלוקתם בבבלי, אלא שהירושלמי הוסיף דרך לתיקון סוכה ישנה אף לפי ב"ש.

הפסיקה להלכה תלויה, איפוא, בשתי שאלות: ראשית, האם הלכה כבבלי וא"כ לפי דבריו לב"ה אי"צ בשום חידוש, ואם נשווה דעת הבבלי לירושלמי, השאלה בירושלמי עפ"י מי נאמר שצריך לחדש בה דבר לפי ב"ה שהלכה כמותם או לפי ב"ש.

ד. הובא בס' התניא (וכן באוה"ג תשובות סי' ס): "וסוכה ישנה, (ש)אפילו אם עשאה קודם לחג חצי שנה ויותר ולא עשאה לשם החג, כשירה, אבל צריך לחדש בה דבר לשם החג, ואם לא חידש בה דבר פסולה - כך מצאתי בשם רב נטרונאי ז"ל". מתבאר מדברי רב נטרונאי גאון שפסק כירושלמי ולפי"ד המימרא נאמרה לדעת ב"ה.

ה. הרי"ף והרמב"ם לא הביאו דבר מסוגית הירושלמי אלא פסקו כב"ה כפי שדעתם מופיעה בבבלי.

הרא"ש (סוכה פ"א סי' יג) הביא את הירושלמי וכתב: "כתב בעל העיטור ש"מ חידוש בגופה בעיניו. ודלא כבעל הלכות שכתב מיכנשא ומימך בסתריהו חידוש

וכ"פ המשנה ברורה (סי' תרלו ס"ק ז): "וסוכה העומדת משנה לשנה אף דמתחלה עשאה לשם החג כיון שעבר החג הרי בטלה העשייה וכמו שכתב המ"א בסימן תרל"ח סק"ב ואע"ג דכשרה היא שהרי נעשה מתחלה לשם צל העשייה שהיתה לשם החג נבטלה, וע"כ צריך לחדש בה דבר".

בערוה"ש (תרלו, א בסוגריים) חלק על הח"א וכתב שדבריו תמוהים. אולם אף בערוה"ש (תרלה, ב) הסכים: "וכן אם נעשית להצניע שם דבר או לאוצר תבואה וכיוצא בזה אינה סוכה כיון שלא נעשית להסתיר עצמו בצל מחוס וכן אפילו נעשית להסתיר עצמו אלא שעשאה לדור בה כל השנה א"כ הוה ביתו של כל השנה והתורה אמרו בסוכות תשבו ולא בבית שאתה יושב בה כל השנה כולה".

וע"כ נראה שלכו"ע סוכה אפילו נעשתה לשם החג אולם בינתיים השתמש בה לדירה נחשבת לסוכה ישנה, ולגבי מקרה כזה מופנית שאלתנו.

ב. במשנה הראשונה במסכת סוכה נאמר: "סוכה ישנה בית שמאי פוסלין ובית הלל מכשירין ואיזו היא סוכה ישנה כל שעשאה קודם לחג שלשים יום אבל אם עשאה לשם חג אפילו מתחלת השנה כשרה". בסוגית הבבלי בוארו טעמי המחלוקת שלב"ש צריך סוכה שתעשה לשם החג דוקא וע"כ סוכה ישנה פסולה, ואילו לב"ה צריך שהסוכה תעשה לשם סכך אבל לאו דוקא לשם החג וע"כ סוכת גנב"ך רקב"ש כשרה. לא צויינה שום חובה נוספת אליבא דב"ה.

ג. בירושלמי (סוכה פ"א ה"ב) נאמר: "סוכה הישנה בית שמאי פוסלין ובית הלל מכשירין תני צריך לחדש בה דבר. חברייא אמרי טפח

למדנו מרבינו ירוחם שהשוה בין מחלוקת הבבלי לירושלמי, ולדעתו דברי הירושלמי הם למצוה מן המובחר. אולם אף הוא סובר כרא"ש שהחידוש צריך להיות בגופה של סוכה ולא בשימוש בה, ושלא כבה"ג. וכ"כ הר"ן (על הרי"ף סוכה א, א): "כלומר דאנ"ג דסוכה ישנה מכשרי ב"ה למצוה מן המובחר צריך לחדש בה דבר".

ז. הטור (סי' תרלו) כתב כרא"ש שסוכה ישנה צריך בה חידוש דבר לשם החג. והב"י (תרלו, א) לאחר שבאר דברי הטור והעיטור הוסיף: "ומדברי כולם משמע דהא דמצריך בירושלמי לחדש בה דבר לעיכובא הוא, אבל הר"ן (שם) כתב דלא לעכב אמרו כן אלא למצוה מן המובחר". ונראה שדעת הר"ן כרבינו ירוחם. וכך פסק בשו"ע (תרלו, א): "סוכה ישנה, דהיינו שנעשאה קודם שיכנסו שלשים יום שלפני החג, כשרה ובלבד שיחדש בה דבר עתה בגופה לשם החג, ואפילו בטפח על טפח סגי אם הוא במקום אחד; ואם החידוש על פני כולה, סגי אפילו כל דהו; ואם עשאה לשם החג, אפילו מתחלת השנה, כשרה בלא חידוש". ומשמע שסבר שהצורך לחדש בה דבר הוא לעיכובא.

ח. בשו"ת רדב"ז (ח"ו סימן ב אלפים נז) דן בשאלה שהעלנו:

"שאלת ממני אודיעך דעתי על מה שכתב הטור סימן תרל"ו וז"ל: סוכה ישנה שנעשית מקודם לחג שלשים יום כשרה ובלבד שיחדש בה דבר עתה בגופה ע"כ. ומשמע שאם לא חדש בה דבר פסולה וקשיא לך דהוי פלוגתא דב"ש וב"ה דתנן פ"ק דסוכה סוכה ישנה ב"ש פוסלין וב"ה מכשירין וכי פסק כב"ש".

"תשובה גרסינן בירושלמי עלה דמתניתין תני צריך שיחדש בה דבר וכמה חבריא אמרי טפח ור' יוסי אמר כל שהוא וכ' שכתבתי".

דהא ליכא סוכה דלא יכול לחדושי בה האי חידוש". עולה מדבריו שאף הוא מחייב לחדש בה דבר כסוגיית הירושלמי, ומוסיף שלגבי חידוש הדבר לא די בהכנסת כלים לצורך החג כפי שכתב בה"ג, שא"כ בכל סוכה מתקיים הדבר. וצריך להעיר שלפי מה שבארנו שחידוש הדבר לשם החג הוא מדרבנן, יש בכך סברה גדולה שמספיק יהיה בחידוש בשימוש ולא חידוש בסוכה גופה, שהרי הסוכה כשרה, והחידוש הוא להבליט שיושב בה לשם החג. וכן בהג' אשרי (שם) הביא מהאו"ז (הל' סוכה סי' רפו): "ואליבא דב"ה. ואם נעשאה לשם חג אפילו מתחלת השנה כשרה ואין צריך לחדש בה דבר".

מתוס' בדף ט ע"א משמע שסברו כרא"ש. וכן במחזור ויטרי (סימן שס ד"ה העושה סוכה) כתב: "ואם הסוכה ישנה צריך לחדש בה דבר וכשרה. ואם לאו אסורה". וכן כתב העיטור (הל' סוכה דף פה ע"ב), והראב"ה (ח"ב, מסכת סוכה סימן תריב) לאחר שהביא את הירושלמי הוסיף: "ואדבית הי"ל קאי". וכן בשבולי הלקט בשם רב יהודאי גאון.

ו. רבינו ירוחם (תואו"ח נ"ח ח"א) כתב: "סוכה ישנה כשרה והוא שנעשאה קודם לחג שלשים יום אפילו שלא נעשאה לשם חג ואם נעשאה לשם חג אפי' מתחלת השנה כשרה כך פשוט בסוכה. וכתוב בירושלמי שסוכה ישנה צריך לחדש בה דבר אם החידוש על פני כלה די בחידוש כל שהוא ואם לאו צריך שיהא בחידוש טפח. פירוש וזה למצוה מן המובחר דבלא חידוש כשרה, וכתב דהחידוש צריך בגוף הסוכה, ובה"ג כתב דאפילו אינו בגוף הסוכה כגון ליכנס אנשים וליכנס בתוכה ולישן בה, וראשון נראה עקר, וכן מוכח מהירושלמי שכתבתי".

חבל נחלתו

וכבר ידעת דאיכא דוכתא דצריך הוי לעכובא ואיכא דוכתא דלא הוי לעכובא אלא למצוה מן המובחר, וזה דעת הר"ן ז"ל. אבל לשון הטור משמע לעכובא כאשר כתבת וכן נראה שהיה דעת הרא"ש. ולא למימרא דפסקו כב"ש אלא כב"ה והאי ירושלמי אליבא דב"ה אתי וה"פ דמתניתין איזו היא סוכה ישנה כל שעשאה שלשים יום קודם לחג אבל אם עשאה לשם החג אפילו בתחלת השנה כשרה. אי זו היא סוכה ישנה שנחלקו בה ב"ש וב"ה כל שעשאה שלשים יום קודם לחג כלומר בתוך שלשים לחג דב"ש ס"ל סוכה לשם חג בעינן אפילו שעשאה בתוך שלשים וב"ה ס"ל כיון דק"ל שאלין ודורשין שלשים יום קודם לחג בהלכות החג סתם עשיית סוכה בתוך שלשים לשם חג הוא אבל קודם שלשים אפילו ב"ה מודו שהיא פסולה ועלה תני בירושלמי צריך לחדש בה דבר. ולפי שטה זו ע"כ האי צריך הוי לעכובא והוא שכתב הטור ובלבד שיחדש בה דבר וכו' ואפשר דאפי' ב"ש מודו דאם חדש בה דבר כשרה והוה ששינה הטור לשון המשנה וכתב סוכה ישנה שנעשית מקודם לחג שלשים יום כלומר קודם השלשים יום של החג. א"נ איכא לפרושי מתניתין אי זו היא סוכה ישנה שנחלקו בה ב"ש וב"ה כל שנעשית ביום שלשים יום קודם לחג ממש דקודם שלשים מודים ב"ה לב"ש ובתוך השלשים מודים ב"ש לב"ה לא נחלקו אלא ביום שלשים ממש דמר משוי ליה כלפני שלשים ומר משוי ליה כלאחר ל', ולכל הפירושים לפי שטה זו מודים ב"ה דמתחלת השנה פסולה אם לא חדש בה דבר. וא"ת סוכת גנב"ך ורקב"ש כשרה כיון שנעשית לצל ומשמע אפילו עשאה מתחלת השנה וכן הקשה הר"ן ז"ל, ולדידי הא ל"ק

כלל דלא עדיפי הנך מתנייתא דגנב"ך ורקב"ש ממתני' דתנן סוכה ישנה ופירשו בה בירושלמי צריך שיחדש בה דבר הילכך הני דגנב"ך ורקב"ש אם עשאן בתחלת השנה אפי' שעשאן לצל צריך לחדש בה דבר לשם סוכה ואם עשאן בתוך שלשים אין צריך לחדש בה דבר ולא הוצרכו בעלי שיטה זו לפרש דאמתניתין דסוכה ישנה סמכינן וחדושייהו דגנב"ך ורקב"ש מפרש בגמרא אע"פ שלא נעשו לשם מצות סוכה. ומי' משמע לי שהריא"ף והרמב"ם וכל הפוסקים שהשמיטו זה הירושלמי ס"ל דלא סמכינן עליה כיון שלא הביאו אותו בגמ' דילן ונקטינן מתני' כפשטה דסוכה ישנה כיון שנעשית לצל אפילו שלא יחדש בה דבר כשרה לכתחלה כפשטייהו דהנך דרקב"ש וגנב"ך. א"נ דהך ירושלמי אליבא דב"ש הוא ולא ק"ל הכי ומשום הכי לא כתבוהו. נמצאת למד ג' מחלוקות בדבר לדעת הריא"ף והרמב"ם אפילו למצוה מן המובחר אין צריך לחדש בה דבר, ולדעת הר"ן צריך לחדש בה למצוה מן המובחר, ולדעת הטור צריך לעכובא. ומנקט לחומרא עדיף טפי וישראל זריזין הם ועושין סוכה לשם החג בתוך שלשים".

ט. אמנם המג"א (סי' תרלו ס"ק א) הכריע שלא כב"י: "ובלבד שיחדש – היינו למצוה מן המובחר [ר"ן ורי"ן] וכ"מ בגמרא דידן שלא הזכיר חידוש וכן גבי סוכת גנב"ך ורקב"ש, ונ"ל שזהו דעת כל הפוסקים דלא כב"י". היינו, המג"א מסביר את כל הפוסקים שלא כב"י לעיכוב אלא למצוה מן המובחר. וכ"פ המשנה ברורה (ס"ק ז). והערול"נ (תרל, ג) הסכים לדעת המג"א ומוסיף: "ועיין בא"ד שדעתנו נוטה לפסול גם

חבל נחלתו

החידוש יכול להיות קטן ביותר כאמור בסיום דבריו של ערוה"ש הכותב מהי דרך החידוש המספיקה לחובה זו. ודבריו מתבססים על דברי המג"א (ס"ק ג) שכתב: "ואם הגביה הסכך וחזר והניחו שרי" ... וכ"כ בחיי אדם (קמו, לח). וכ"פ במשנה ברורה (ס"ק ח).

אמנם לגבי סוכה שדר בה כל השנה (סוכת היוצרים – שו"ע תרלו, ב) פסק בשו"ע שאינו יוצא בה כלל בסוכות מפני שאינו ניכר שדר בה לשם מצוה. ובאר במשנ"ב: "וחידוש בעלמא לא מהני בזה כמו למעלה כיון שהיה דירתו ממש שם כל השנה שאכל ושתה וישן שם". ועי' בשעה"צ (אות יג) שזוהי מחלוקת ראשונים אבל לכו"ע פסולה מדרבנן.

מסקנה

אע"פ ששמע בכמה ראשונים שהחידוש הוא לעיכובא בסוכה ישנה, בכ"ז כיון ששיטת הר"ף והרמב"ם שאי"צ לחדש בה כלל ושיטת הר"ן ורי"ו שהחידוש הוא להידור, נראה לפי האחרונים שאם לא חידש יצא בה י"ח, ואף לגבי החידוש די בהגבהת מעט סכך והחזרתו למקומו.

בדיעבד אכן בחידושי הוכחתי שגמרא דילן חולק על הירושלמי ולא בעי חידוש כלל וא"כ עכ"פ נוכל לסמוך בזה ולהתיר בדיעבד בלא חידוש ואח"כ ראיתי שכן כתב ג"כ בספר ברכי יוסף בשם שו"ת רדב"ז כ"י.

וביותר הדגיש את דרכו של המג"א בערוה"ש (תרלו, ב) שכתב: "ובודאי הך דצריך לחדש בה דבר אינו מדין תורה ואפילו מדרבנן אין זה הכרח אלא הידור בעלמא [רי"ן ורי"ו ומג"א] וראיה מדלא הוכירו בגמ' זה וגם בסוכות גב"ך ורקב"ש שבס' הקודם לא הזכירו זה ומיהו למצוה מן המובחר (=ז"ל הבאר היטב עפ"י ט"ז ומג"א), פשיטא דגם בשם יש לחדש דבר טפח על טפח במקום אחד או משהו על פני כולו והחידוש הוא פשוט שיגביה מעט סכך כשיעור זה ויחזור ויניחנו לשם מצות סוכה [ט"ז ומג"א].

י. הוזכרה לעיל דעת בה"ג שאפילו שימוש מחדש נקרא חידוש לעניין סוכה ישנה. אמנם הפוסקים (עיטור, רא"ש ובי"י) חלקו עליו. ובערו"ל (סי' תרלו ס"ק א) כתב: "וכתב הפ"מ במקום שצריך לחדש יהיה החדוש בסכך דוקא ולא בדפנות ואפילו עושה דופן רביעי חדשה לא מהני". אולם

סימן טז

בניית סוכה בחול המועד ע"מ לפרקה במועד

שאלה

לבנות סוכה לשעה, והאם ניתן ליצור דפנות סוכה ממכוניות ולסכך ביניהן?

תשובה

א. פסק השו"ע (או"ח סי' תרלח ס"א): "נצצי סוכה אסורים כל שמונת ימי החג, בין

רבים מישראל מטיילים בחג הסוכות בחול המועד. לעתים הם יכולים לבנות סוכות לסעודות או ללינת הלילה, סוכות אלו מוקמות לשעה של סעודה או ללילה אחד ואח"כ מפרקים אותן, האם מותר